

GKL SPLIT, „NIJE PAS BEŠTIJA“

Nije pas beštija, nego je čovik beštija

U prošloj kritici navela sam kako je GKL Split podigao ljestvicu, a sada mogu zaključiti kako je otišao u potpuno nepoznatom smjeru i uspio u tome, hrabro i odvažno

Objavljeno: 26.2.2024. 10:16:50

Izvor: kritikaz.com
Autor: Ana Matijević

"Nije pas beštija" / GKL Split

Kada je 9. kolovoza 1999. godine na Carrarinoj poljani izvedena monodrama *Ja i moj mali kumpanjo* u režiji Vanče Kljakovića, dramaturgiji idejne začetnice projekta Mani Gotovac te adaptaciji i izvedbi Borisa Dvornika, nitko nije vjerovao u dobar ishod projekta. Bilo je svakakvih komentara – od toga da djelo nije dovoljno scenično do

samog Borisa Dvornika koji nije volio formu monodrame za koju je smatrao da je monotona i samim time nezanimljiva. Rasplet događaja? Svi skeptici su pogriješili, što potvrđuju i riječi Dalibora Foretića u kritici predstave: „Ne pamtim kada je na Carrarinoj poljani bilo toliko publike. I to još za monodramu!... Nikad nije bilo tako svečano na toj čudesnoj pjaceti u Getu...“.[1]

Jasen Boko je tada zaključio kako je Miljenko Smoje, citirajući Igora Mandića, „proveo godine u čeprkanju po najnemogućijim mjestima dalmatinskog mentaliteta ispisavši tisuće stranica o Splitu i Dalmaciji koje su postale enciklopedija života i lica u ovom dijelu svijeta, nezaobilazni materijal za bilo kakav pokušaj razumijevanja Dalmacije.“[2] Boko dalje zaključuje kako „ima neke čudne logike i podmukle simbolike u činjenici da se potkraj života Smoje u svojim zapisima gotovo pa ostavio ljudi i prestao pisati o onome što mu se događalo izvan vidokruga, potpuno se posvetivši svom novom kumpanju – psu Šarku. Tjednim bilježenjem svakodnevice jednoga penzionera i jednog psa, svakodnevice potpuno lišene svega što im se događa izvan dohvata oka i uha, nastale su *Pasje novelete*, lucidna književna forma, istodobno eskapistička, u izbjegavanju dodira s vanjskim svijetom, i veristička u opisivanju problema, od gastronomskih do seksualnih, u životu jednog postarijeg – psa. Miljenko Smoje izborio je sebi pravo da i onima prije, do devedesete, ali i ovima poslije, nakon hrvatske neovisnosti, uvijek kaže što misli o tom najboljem od svih svjetova u kojemu žive. Njegov eskapizam, ako ga pristanemo tako zvati, to odmahivanje rukom na realnost okruženja i vjetrometinu povijesti na koju smo dovedeni, u *Pasjim noveletama* ima svoje duboke unutarnje razloge.“[3]

Ono što je uspio Boris Dvornik prije gotovo 25 godina, u utorak je 20. veljače 2024. ispred prepunog gledališta ponovio ansambl **Gradskog kazališta lutaka Split**. Redatelj **Goran Golovko** postavio je pred **Alin Antunović, Andreju Majicu, Ivana Medića, Branimira Rakića i Sanju Vidan** zahtjevan zadatak, ali oni su na to samo odmahnuli rukom i rekli: „Šala mala.“ Onda se pomaknula granica igranja, glumci su doslovno odbacili gornje dijelove tijela i igrali nogama! Ne sjećam se kada sam zadnji put gledala predstavu u kojoj je toliko pozitivne zajedničke energije prštalo, razbijalo četvrti zid i „omadžijalo“ nas, iako se glumcima uopće nisu vidjela lica. Autorica dramatizacije, dramaturginja i autorica stihova za songove **Marina Vujčić** je, kao što je ravnatelj Lucijan Roki već naglasio, „odradila lavovski dio posla“. Žena, jednostavno, sve što takne, pretvara u zlato.

Na samom početku malo smo zbunjeni situacijom da je predstava namijenjena gledateljima 16+, ali odmah slijedi i pretpostavka da razlog leži u Smojinom načinu izražavanja u kojemu dalmatinska beštinja čini važan dio pa nije primjerena za gledatelje mlađe od 16 godina. Zatim slijedi začuđujuća spoznaja da glumce nećemo vidjeti u cjelini, a polako se privikavamo i na situaciju da gledamo predstavu iz perspektive psa, legendarnog Smojinog Šarka. I sve to nas ne odbija, dapače, vrlo brzo nas uvlači u priču i lagano joj se prepuštamo. Zatim nastaje šok – dramaturginja je imala tisuće načina kako vremenski uokviriti priču, ali ona se odlučuje na najrigorozniji način, kao Warren Beatty u *Dicku Tracyju*, kada strojnicom uzvraća paljbu lopovima. Marina je ovdje iskoristila slavnu uvodnu rečenicu: „A di si ti bija '91.?“ i kratkim odsječnim potezima (rečenicama) na brzinu secirala cijelo društvo – od onih koji nisu išli u Crkvu pa preko noći primali sve sakramente do onih koji su svoju nacionalnost

lijepo unovčili. I u današnje vrijeme treba oprezno s takvim rečenicama, ali Marina je hrabra i ne boji se društvu servirati istinu ravno u lice. Tako se razvija situacija, prelijeva iz scene u scenu sa Šarkom u glavnoj ulozi.

Devedesete su bile teške godine, kako za odrastanje, tako i za starenje. Na kraju životnog puta akter si vremena gdje čovjek na čovjeka diže ruku, ubija, kolje, a ti si nemoćan i umoran od svega. I sve se više povlačiš u osamu, s najboljim prijateljem. Jedino što ti remeti harmoniju je supruga Lepa, koju je igrala **Sanja Vidan**. S onim staračkim, lagano savijenim koljenima, rijetko se pojavljivala, tek toliko da mu zagorča život, ustvari brinući se za njegovu zdravlje (koje je narušeno velikom količinom alkohola i duhana – u djelu je to nekoliko puta naglašeno). Vidan je animirala i Šarkovu nesretnu ljubav, kujicu Pepu.

Pepinu vlasnicu koja ni pod koju cijenu nije željela da joj se pas pari s običnim mješancem, igrala je **Alin Antunović**. Iako su mnogo patili (i Šarko i Pepa), gospođa je bila ustrajna. Igranjem nogama (osim vizualnog dijela iz kojeg zaključujemo da je gospođa bogata jer ima finu obuću i haljinu), njen pokret dao nam je do znanja da je riječ o osobi koja nije fizička radnica, već je uglađena i konzervativna te su za nju i Smoje i Šarko obični šarlatani. Taj kontrast među likovima davao je predstavi i dozu humora. Antunović je utjelovila i lik Branke, supruge splitskog fotografa, stabilne i nenametljive osobe koja se i brinula o Šarku, u njenom oblikovanju podcrtavši upravo smirenost i nenametljivost. **Branimir Rakić** oblikovao je lik Smoje dajući mu pravu mjeru svega; imajte u vidu da ni njega nismo vidjeli, tek tu i tamo ruke koje su izvirivale iz okrenute fotelje dok bi držao nekakve monologe ili mazio Šarka. Boja glasa fino je dozirana u dva dijela – prvi je glas Smoje, otresitog, grubog cinika, a drugi, nježniji glas, koji komentira u samoći ili sa Šarkom okrutnost svijeta i prolaznost života. Turisti su oblikovani kao grupni lik i krasi ih noge u sandalama, natikačama svojstvenim toj skupini. Igranjem nogama glumci su vrlo uspješno prikazali različite karaktere, ismijavajući razne društvene skupine; od puritanaca (koji su ustvari rasisti) do turista (koji nam održavaju ekonomiju živom). Činili su to toliko specifično i efektno da gornji dio tijela nije niti bio potreban jer smo imaginacijom bez problema zamislili dio koji nedostaje.

Ivan Medić se potpuno stopio s marionetom Šarka (**Vesna Balabanić** kao kreatorica lutaka i scenografije je odradila divan posao stvarajući Šarkovo i Pupino tijelo), tako da ni zbog toga nismo imali problema pri vizualizaciji životinje. Detaljni pokreti koje je vješto iznjedrio u potpunosti ocrtavajući čovjekovog najboljeg prijatelja. Trenuci kad se „tjeraju“, kad ih dijeli samo zid, a ne mogu jedno do drugog, osjećajući pri tom nemoć i patnju savršeno su ocrtani kroz njihove pokrete. Druga lutka Šarka nalazila se kod Rakića u fotelji i tu je Šarko, ovaj put zijevalica u rukama **Andreje Majice**, bio puno pitomiji, što također ocrtava karakteristiku psa jer je ustvari najpitomiji kada se nalazi u vlasnikovu naručju.

Anja Ostojić ispolirala je scenski pokret na način da je svakom liku kroz hod dodala pojedinu karakternu osobinu koja u sebi nosi i određeni ritam, način na koji se lik kreće... Autori glazbe **Jakov Salečić** i **Frane Duilo**, kostimograf **Mladen Radovniković**, oblikovatelj svjetla **Lucijan Roki**, oblikovatelj tona **Franko Perić** također su odradili profesionalno svoj dio posla, naglašavajući važne dijelove.

Jedina zamjerka koju imam odnosi se na kraj koji je sam po sebi predivan, astralan, ali suvišan. Ako se predstava događala na relaciji Šarko – Smoje, a povezivali su ih društveni događaji onog vremena (koji su i danas, nažalost aktualni), potpuno je nepotrebno opet naglašavati Šarkovu pojavu. Za mene je predstava završila onog trena kada je Šarko izjavio: „Kapsil mu je duži od sprovoda“ (što je fakat jer ga se poslije '91. smatralo prezrenim jugonostalgičarem).

Svako vrijeme nosi svoje, ali neprijeporna činjenica ostaje da će ljudi ostati ljudi, sebični, licemjerni, „okretati se kako vetrovi pušu“. Takvim ljudima prijeko su potrebni pisci kao kroničari vremena, kao zrcalo koje reflektira naše mane, koje ne osuđuje, samo ističe, ali i oprašta. Na isti način možemo pričati i o kazalištu koje ima istu namjeru, a kada tu namjeru utjelovi ansambl GKL-a Split uz pomoć prije navedenih profesionalaca, imate odličnu predstavu. U prošloj kritici navela sam kako su podigli ljestvicu, a sada mogu zaključiti kako su otišli u potpuno nepoznatom smjeru i uspjeli u tome, hrabro i odvažno.

[1] Dalibor Foretić, *Čovik i pas kojeg čuča vrime*, Novi list, 16.8.1999.

[2] Jasen Boko, *Glumac na vlasti*, Slobodna Dalmacija, 17.8.1999.

[3] Ibid.